

แกะรอยความเป็นไทยใน *ความสุขของกะทิ* ฉบับภาษาอังกฤษ

ปัทมา อัครนโธ

บทคัดย่อ

การแปลงานที่มีมิติทางวัฒนธรรมโดดเด่นมักเป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างมากระหว่างภาษาต้นทางและภาษาปลายทาง ผู้แปลนอกจากจะต้องแปล “สาร” ให้ครบถ้วนแล้วยังต้องมุ่งสร้างปฏิกิริยาในผู้อ่านฉบับแปลเทียบเคียงกับปฏิกิริยาของผู้อ่านต้นฉบับซึ่งเป็นผู้คุ้นเคยกับวัฒนธรรมต้นทางอยู่แล้วให้ได้ การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในการแปลด้วยบทเช่นนี้ได้ นักแปลควรคำนึงถึงแนวคิดเรื่อง “equivalent effect” และทฤษฎีทางภาษาศาสตร์สังคมซึ่งสัมพันธ์กับทฤษฎีการสื่อสาร เช่น ทฤษฎีจินตภาพ/ภาพที่เกิดขึ้นและหน่วยทางภาษาศาสตร์/รูปแบบทางภาษาศาสตร์ “scenes and frames” อันเป็นสองแนวคิดที่นำไปสู่แนวการแปลที่มุ่งนำคำต่างๆ ที่ร้อยเรียงกันนั้นมากระตุ้นให้เกิดภาพขึ้นในใจของผู้อ่าน ในบทความนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่า การแปลนวนิยาย *ความสุขของกะทิ* เป็นภาษาอังกฤษว่า *The Happiness of Kati* โดย Prudence Borthwick นั้น ขณะที่ผู้แปลมุ่งใช้ความรู้ในภาษา (competence) ถ่ายทอดสารต่างๆ ผ่านเป็นภาพให้เกิดกับผู้อ่านภาษาปลายทางนั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใดบ้าง เนื้อความ ภาพ ความรู้สึกของตัวละคร ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมอันโดดเด่นทุกแง่มุมยังคงรักษาไว้ได้มากน้อยเพียงใด

**In Pursuit of Thainess in the English Translation of
*The Happiness of Kati***

Abstract

The Happiness of Kati by Ngampan Vejjajiva, a SEAWRITE award winning Thai novel of 2006, has been translated into 5 languages. The translations have not been an easy task due to the fact that culture is one of the most challenging elements to translate. In trying to capture all the contents, the translator is faced with the “equivalent effects” that need to be evoked in the readers’ mind. Besides the translator’s linguistic competence, the semantic notion of “scenes and frames” is undeniably an important tool in achieving a thorough and effective translation. This research “In Pursuit of Thainess in the English Translation of *The Happiness of Kati*” delves to find the translator’s different methods of translating cultural elements from Thai into English and to explore whether all aspects of Thainess as presented in the original Thai version are all-encompassing, from the environs, architecture, and way of life to ways of thinking.

แกะรอยความเป็นไทยใน *ความสุขของกะทิ* ฉบับภาษาอังกฤษ

ปัทมา อัครนโธ

บทนำ

ความสุขของกะทิ เป็นนวนิยายขนาดสั้น ของงามพรรณ เวชชาชีวะ ที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ของประเทศไทย ประจำปีพุทธศักราช 2549 งามพรรณ เวชชาชีวะ (แต่เดิม) มีผลงานแปลมาตลอด เมื่อผลงานเขียนชิ้นแรกของเธอได้รับรางวัลระดับนานาชาติเช่นนี้ แสดงว่าเป็นงานที่มีคุณภาพสูง เพียงเวลา 5 ปี *ความสุขของกะทิ* พิมพ์ 34 ครั้ง และได้รับการแปล 5 ภาษา 6 สำนัก บทแปลภาษาอังกฤษโดย Prudence Borthwick ได้รับรางวัลที่สองจากการประกวดงานแปล John Dryden Translation Competition จัดโดยสมาคมวรรณคดีเปรียบเทียบแห่งอังกฤษ และยังได้รับคัดเลือกให้เป็นหนังสือแนะนำสำหรับบรรณารักษ์ทั่วสหรัฐอเมริกาโดยสมาคมห้องสมุดเด็กในสหรัฐอเมริกา (The Junior Library Guild) และเมื่อความสุขของกะทิ กลายเป็นวรรณกรรมไทยที่ได้รับการแปล 5 ภาษาภายในเวลาไม่กี่ปี ก็ยังเป็นที่น่าสนใจของผู้ที่อยู่ในแวดวงการแปลเพิ่มขึ้นมานอกเหนือจากผู้อ่านทั่วไป

หากพิจารณาว่าการแปลเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษา ผู้วิจัยจะศึกษา งานแปลด้วยทฤษฎีทางภาษาศาสตร์เพียงอย่างเดียวและมุ่งด้านความถูกต้อง ด้านความหมายและโครงสร้างประโยค แต่หากถือว่างานแปลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสาร สิ่งที่ต้องพิจารณาคือแง่มุมของภาษาศาสตร์สังคม และทฤษฎีการสื่อสาร กล่าวคือทฤษฎีจินตภาพ/ภาพที่เกิดขึ้นและหน่วยทางภาษาศาสตร์/รูปแบบทางภาษาศาสตร์ของ Charles Fillmore (1977) ที่

ว่าถ้อยคำในตัวบทต่างๆ กระตุ้นให้เกิดภาพในใจผู้อ่าน ส่วนรายละเอียดด้านวัฒนธรรมผู้แปลควรต้องคำนึงถึงแนวคิดเรื่องการเทียบเคียงต่างรูป (Dynamic equivalence) อันเป็นแนวคิดที่เสนอโดย Eugene A. Nida (1964) ที่เน้นการถ่ายทอดความหมายให้เกิดปฏิกิริยาในตัวผู้อ่านฉบับแปลให้ทัดเทียมกับผู้อ่านต้นฉบับ อันเป็นแนวคิดเดียวกับ Equivalent Effect ของ Peter Newmark (1988)

ความเป็นไทยคืออะไร

หากชาวตะวันตกประสงค์จะศึกษาวัฒนธรรมไทยในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัวอันประกอบด้วยคนสามวัย วรรณกรรมฉบับแปล *The Happiness of Kati* เป็นงานที่สมควรหยิบยื่นให้ เนื่องจากนำเสนอแง่มุมต่างๆ ด้วยความซาบซึ้งลาดของผู้แต่งที่บรรจुरายละเอียดเหล่านั้นลงไปในบทบรรยายและบทสนทนาได้อย่างแนบเนียน ไม่ว่าจะป็นวิธีการมองโลกของตัวละครทั้งสามวัย การใช้ชีวิต ความผูกพันอย่างลึกซึ้งละเอียดอ่อนทั้งที่อยู่ใต้ชายคาเดียวกันและที่แทบไม่เคยเห็นหน้ากัน

อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดของบทความวิจัยนี้ คือ ไม่มีการพิสูจน์ให้เห็นชัดเจนว่า สิ่งที่เป็นวัตถุจับต้องได้ เช่น ปิ่นโต ไม้ขัดหม้อ กระจต่ายขูดมะพร้าว เย็นตาโฟ ได้ถูกรวดสองแถว หรือ สิ่งที่แสดงถึงวิถีชีวิต ประเพณีต่างๆ หรือความเป็นอยู่ประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการดงข้าว การทำขวัญนาค ฯลฯ นั้น มีเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้นหรือไม่ ประเทศเพื่อนบ้านอาจมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ในรูปแบบเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน ประเด็นต่างๆ ที่ผู้วิจัยพิจารณาในงานวิจัยนี้ถือว่าเป็นการนำเสนอสิ่งที่ “เป็นไทย” เพื่อมุ่งให้เห็นความแตกต่างระหว่างโลกตะวันตกกับวิถีชีวิตประเพณีไทยซึ่งใช้เป็นประเด็นอ้างอิงในการศึกษาการแปลมากกว่าจะอภิปรายว่าเป็นของ “ไทยแท้” หรือไม่ เช่นเดียวกับที่นิตยา บุญสิงห์ (2544, น. 11-12) กล่าวไว้ในเรื่องการรับวัฒนธรรมอื่นว่า “เมื่อมีวัฒนธรรมของชนชาติอื่นเข้ามาปะปน คนไทยก็จะเลือกรับเฉพาะที่ตรงกับความเชื่อ ความเหมาะสม

กับสภาพของสังคมไทย เมื่อรับมาแล้วก็ปรับปรุง คัดแปลง กล่อมเกลางานเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยไปในที่สุด”

การแปลความเป็นไทยที่ปรากฏในตัวละคร

1. ความเป็นไทยในชื่อ กะทิ

กะทิเป็นตัวละครหลักของวรรณกรรมเล่มนี้ โดยผู้อ่านเห็นครั้งแรกตั้งแต่ในชื่อเรื่อง ผู้อ่านฉบับภาษาไทยน่าจะพอจะเดาได้ว่า เป็นเรื่องของความสุขของคนคนหนึ่งชื่อ กะทิ นอกจากนี้ ชื่อ “กะทิ” ยังสื่อความหมายในหมู่ผู้อ่านชาวไทยว่า เป็นชื่อไทยพินๆ ซึ่งได้มาจากส่วนประกอบของอาหารการกินในครัวไทย เนื่องจากเป็นส่วนผสมสำคัญของ “ข้าวแกง” อันเป็นอาหารง่าย ๆ สำหรับประชาชนได้ทั่วไป ดังนั้น ตามทฤษฎีทฤษฎีจินตภาพ/ภาพที่เกิดขึ้นและหน่วยทางภาษาศาสตร์/รูปแบบทางภาษาศาสตร์ของ Charles Fillmore (1977) ซึ่งกล่าวว่า รูปแบบทางภาษาศาสตร์ จะนำไปสู่การสร้างจินตภาพ ผู้อ่านชาวไทยจึงน่าจะจินตนาการเนื้อเรื่องได้ถูกต้องบ้างว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับคนไทยพื้นบ้านคนหนึ่งซึ่งมีความสุขในแบบไทยๆ หรือเมื่ออ่านจบแล้วก็จะเห็นว่า ผู้เขียนเลือกตั้งชื่อตัวละครหลักได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องเรื่อยๆ ชีวิตไม่มีการปรุงแต่ง ใดๆ ที่ในเรื่องเผยว่ากะทิ มีชื่อจริงว่า ฅกมล ซึ่งตั้งให้พ้องกับชื่อแม่ (ฅกัทร) แต่หากเลือกตั้งชื่อเรื่องว่า “ความสุขของฅกมล” จินตนาการเนื้อเรื่องอาจจะต่างออกไป

จะเห็นได้ว่า เพียงชื่อ “กะทิ” ในต้นฉบับ และ “kati” ในฉบับภาษาอังกฤษ ก็แฝงความเป็นไทยได้ไม่เท่ากัน

ส่วนชื่อจริงของกะทินั้นมีที่มาตามที่แม่เล่าให้กะทิฟังดังนี้

ตาตั้งชื่อให้หนูว่า ฅกมล “แห่งหัวใจ” ตาชอบฅ เฌร ชื่อแม่ก็มีฅ เฌร ตาตั้งให้เหมือนกัน แม่ชื่อ ฅกัทร ตาบอกว่าแปลว่า “แห่งความคิดความงาม” ดูเหมือนจะเข้ากันดีกับแม่ (น. 62)

“Grandpa gave you the name ‘Na-kamon’ which means ‘abiding in love’. Grandpa liked the prefix ‘Na’. My name has a ‘Na’ too. Grandpa wanted us to have names that matched.” Mother’s name was Na-patra. Grandpa said that meant “abiding in virtue”. (p. 52)

การตั้งชื่อจริงโดยมี ณ เณร อยู่ด้วยนั้น แสดงถึงอิทธิพลของภาษาบาลีสันสกฤตซึ่งทำให้ชื่อนั้นๆ มีความหมายที่ต้องแปลไปอีกชั้นหนึ่ง อีกทั้งแสดงถึงความมีปัญหา ความมีการศึกษาของผู้ตั้งชื่อและเจ้าของชื่อกันในขณะเดียวกันในที่นี้ แม้ว่าคำอุปสรรค (prefix) “ณ” จะมีความหมายตรงตามที่ว่าทอดเป็นภาษาอังกฤษ คือ อยู่ที่ สถิตอยู่ (abiding in) แต่ อักษร ณ เณร ในชื่อ ณกมล หรือ ณภัทร เมื่อเทียบกัน น หนู จะบ่งบอกความมีระดับมากกว่า และเมื่อถ่ายทอดเป็นภาษาอังกฤษแล้ว ผู้อ่านจะไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอิทธิพลภาษาบาลีสันสกฤตและความมีระดับของชื่อ

2. ความเป็นไทยในการใช้ชื่อเล่นและชื่อจริง

ตัวละครอื่นๆ เผยให้เห็นส่วนผสมของความเป็นพื้นบ้านกับความสมัยใหม่ และค่านิยมของการตั้งชื่อให้คู่กันสมัยโดยเป็นชื่อหลายพยางค์และมีอิทธิพลภาษาบาลีสันสกฤต ชื่อที่แสดงความเป็นพื้นบ้าน มักมีคำกำกับอื่นๆ ช่างหน้า ไม่ว่าจะ เป็นอาชีพการงาน หรือ คำเรียกญาติ ได้แก่ ผู้ใหญ่บุญ พี่ทอง ลุงทอง ลุงสน พี่อ้อย ส่วนตัวละครที่มีการกล่าวถึงเพียงครั้งเดียว เป็นเพียงตัวละครที่เดินผ่านฉากและไม่มีบทบาทในวงกับชีวิตของกะทิ ผู้แต่งเลือกที่จะใช้ชื่อจริง ได้แก่ เพื่อนที่ชื่อ พิววรรณ คุณครูประจำชั้นที่ชื่อ ครูราตรี

พี่อ้อย และ Nurse Wannee

ในบทแปลภาษาอังกฤษ ระบบความสนิทสนมและคำเรียกญาติ ที่ดูจะไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ปรากฏในภาษาไทยได้แก่พยาบาลผู้ดูแลแม่ ชื่อ พี่อ้อย บทแปลภาษาอังกฤษ เรียกพี่อ้อยโดยใช้ชื่อจริงว่า Nurse Wannee

ในบทแปล การกล่าวถึงพยาบาลชัวร์รณี หรือที่กะทิเรียกว่า พี่อ้อยนั้น ทำให้ผู้อ่านบทแปลเห็นว่าบุคคลผู้นี้มาปฏิบัติหน้าที่ตามสายอาชีพเท่านั้น แต่ในบริบทไทย กะทิกล่าวถึงพยาบาลผู้นี้ว่า พี่อ้อย ผู้อ่านรู้ได้ทันทีว่ากะทิถือว่า พี่อ้อยเป็นเหมือนญาติคนหนึ่ง จึงใช้คำเรียกญาติ กับชื่อเล่น

ทอง และ สุวรรณ

ความเป็นไทยในชื่อของพี่ทองนั้น ผู้วิจัยพบว่า ฉบับแปลภาษาอังกฤษไม่อาจรักษารายละเอียดอื่นได้ คือ เมื่อพี่ทองเดินทางไปต่างประเทศพร้อมหลวงลุง ตาของกะทิล้อว่าพี่ทองไปชูปตัวเมืองนอกมา พร้อมๆ กับที่ผู้แต่งกล่าวถึงโปสเตอร์คัทที่พี่ทองเขียนไว้ให้กะทิ โดยลงชื่อว่าพี่ทอง (สุวรรณ) ซึ่งบทแปลภาษาอังกฤษ แปลเพียง *Tong (Suwan)* จึงไม่ได้เผยให้เห็นค่านิยมของการมี “ชื่อจริง” ซึ่งฟังดูมีระดับเพียงเพราะเป็นคำมากกว่าหนึ่งพยางค์และมีอิทธิพลบาลีสันสกฤต ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ไม่มีการกล่าวถึงชื่อจริงของพี่ทองเลย ต่อเมื่อมีเหตุการณ์ “ชูปตัว” ผู้อ่านจึงเห็นชื่อ “สุวรรณ” เป็นครั้งแรก นอกจากนั้นชื่อเล่น *ทอง* และชื่อจริง *สุวรรณ* ยังมีความหมายเดียวกันด้วย ผู้อ่านฉบับแปลที่ไม่มีแนวคิดเรื่องไทยๆ และเหตุการณ์ตั้งชื่อเช่นนี้จะไม่เข้าใจและไม่เห็นความเชื่อมโยงใดๆ ระหว่างชื่อเล่น-ชื่อจริง และไม่รู้จักค่านิยมของคนไทยที่ว่าเมื่อใครได้ไป “ชูปตัว” มา จะได้ชื่อว่าเป็นคนมีระดับ ไม่ใช่คนพื้นบ้านอีกต่อไป

3. ความเป็นไทยในชื่อตัวละครที่มีคำเรียกญาติ

ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่าการแปลโดยคงคำเรียกญาติไว้ แสดงถึงความเป็นไทยคือ เรียกคนที่ไม่ใช่คนในครอบครัวด้วยการใช้คำเรียกญาติ โดยนับจากอายุบิดามารดาเป็นหลัก เช่น หากคนนอกครอบครัวคนใดอายุมากกว่าแม่ก็เรียกป้า หรือ ลุง หากอายุน้อยกว่าแม่ก็เรียกน้า ทั้งหญิงและชาย เป็นต้น ส่วนในวัฒนธรรมตะวันตก การเรียก *uncle* หรือ *aunt* นั้น ไม่คำนึงว่านับจากฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ อายุมากหรือน้อยกว่าพ่อแม่ กล่าวคือ คำนึงถึงเพศเท่านั้น และจะใช้คำเหล่านั้นเฉพาะกับผู้ที่ เป็นญาติจริงๆ เท่านั้น ไม่เรียกคนนอกครอบครัวด้วยการนับเครือญาติ ในเรื่อง *ความสุขของกะทิ* นี้ มีตัวละครหลายตัวที่กะทิ

ให้ความสนิทสนมและเคารพประจักษ์คนในครอบครัว ได้แก่

พี่ทอง

ในฉบับภาษาอังกฤษไม่สามารถแสดงความสนิทสนมระหว่างกะทิกับ “พี่ทอง” ได้ เนื่องจากบทแปลใช้คำ “Tong” แทนนั้น ไม่อาจใช้คำนำหน้าเป็นคำเรียกญาติว่า Brother Tong ได้ เนื่องจากตัวละครพี่ทองนี้ไม่ใช่ชนักบวช ผู้อ่านฉบับแปลจึงจำต้องอาศัยการบรรยายลักษณะและบริบทอื่นเพื่อวาดภาพว่า พี่ทองนี้อายุอานามประมาณเท่าใด ในประเด็นนี้หน่วยทางภาษาศาสตร์ ในภาษาไทย คือ “พี่” และในภาษาอังกฤษคือ “brother” ทำให้เกิด “scene” ต่างกัน

น้ำฉา

ระบบเครือญาติของไทยใช้คำต่างกันระหว่างคำเรียกญาติสายพ่อ และคำเรียกญาติสายแม่ เช่น น้องสาวของแม่เรียกว่าน้ำ ของพ่อเรียกว่า อา ในขณะที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า aunt ทั้งสองฝ่าย ดังนั้น ตัวละคร น้ำฉา สนิทสนมกับครอบครัวของกะทิผ่านมาทางแม่ กะทิจึงเรียกว่า น้ำ ไม่ใช่อา การใช้คำว่า aunt นอกจากจะไม่จัด “สาย” ให้น้ำฉาแล้ว ยังทำให้น้ำฉาดูแก่กว่าความเป็นจริงด้วย เนื่องจาก คนไทยนิยมแปลคำว่า aunt ว่า ป้า คือแก่กว่าแม่ ในที่นี้หน่วยทางภาษาศาสตร์ในภาษาอังกฤษจึงรักษาได้เพียงเพศของตัวละคร ไม่ได้กล่าวถึงอายุหรือความเกี่ยวข้องกับทางพ่อหรือแม่

น้ำก้นต์

น้ำก้นต์เป็นอีกคนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ทางสายของแม่ กะทิจึงเรียกว่า น้ำ ในความเป็นจริงแล้ว น้ำก้นต์อายุรุ่นราวคราวเดียวกับน้ำฉา และทั้งคู่มีอายุน้อยกว่าแม่ของกะทิ แต่การใช้คำแปลว่า Aunt Da และ Uncle Kunn ไม่สามารถอธิบายตัวละครได้ตามความเป็นจริง เนื่องจาก Aunt และ Uncle มีความหมายในระบบญาติของไทยว่า ป้าหรือน้าและ ลุงหรืออา ซึ่งผู้อ่านฉบับภาษาอังกฤษอาจเห็นว่าไม่มีความสำคัญว่าตัวละครหนึ่งจะอายุมากหรือน้อยกว่าอีกคนหนึ่ง แต่คนไทยเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ เราจึงเห็นการขาด equiva-

lence ทางด้านคำเรียกญาติ อย่างชัดเจน

...อธิบายให้ลุงตอง น้ำกั้นต์และน้ำญาฟังว่ากะทิดตัดสินใจเช่นนี้เพราะอะไร
(น. 118)

...explain to Uncle Dong and Uncle Kunn and Aunt Da
what she had decided and why. (p. 113)

ผู้อ่านฉบับแปลอาจได้ภาพว่า ทั้งลุงตองและน้ำกั้นต์กับน้ำญาอยู่ในวัยเดียวกัน และอาจจะรู้สึกว่ทั้งสามคนนี้อายุแตกต่างจากแม่ ดังนั้น ภาพที่ได้จึงผิดไปจากความเป็นจริง

นอกจากแสดงให้เห็นความสนิทสนมได้อย่างชัดเจนแล้ว ในชื่อพยางค์เดียวคือ Da และ Kunn อาจทำให้ผู้อ่านที่ไม่รู้จักระบบการสะกดของไทยคิดว่าตัวละครทั้งสองนี้เป็น ชาวบ้านริมคลองธรรมดา เนื่องจากมีชื่อพยางค์เดียวเช่นเดียวกับชาวบ้านทั่วไป หากอ่านต้นฉบับซึ่งเห็นตัวสะกด “ญา” และ “กั้นต์” ซึ่งมีอิทธิพลภาษาบาลีสันสกฤต จะทราบทันทีว่า ตัวละครทั้งสองนี้ไม่ใช่เป็นชาวบ้านที่ตั้งชื่อกันมาง่ายๆ เช่น “ดา” หรือ “กัน” การถ่ายเสียงเป็น Da และ Kunn ไม่สามารถถ่ายทอดได้ว่าชื่อที่สะกดด้วย ฎ หรือ ฏ เป็นชื่อคนกรุง หรือ ทนสมัย หรืออีกนัยหนึ่งเป็นคนมีการศึกษาหรือที่เรียกกันว่า “เรียนสูง” นั่นเอง

คุณลุงหมอประดิษฐ์ และ Dr. Pradit

แม้ว่ากะทิดจะเรียกชื่อหมอด้วยชื่อจริง แต่กะทิดก็เอ่ยถึงว่าเป็นคุณลุงหมอ ซึ่งแสดงความเคารพเป็นเครือญาติ ในภาษาอังกฤษได้ตัดส่วนที่เป็นคำเรียกญาติทิ้งไป เหลือเพียงคำเรียกอาชีพ การเก็บความในภาษาอังกฤษจึงบอกได้เพียงว่า บุคคลที่ชื่อประดิษฐ์ผู้นี้เป็นหมอ ซึ่งแสดงถึงความห่างเหินกว่าการเรียกโดยใช้คำว่า “คุณลุง”

คุณลุงหมอประดิษฐ์มีสีหน้าไม่ดีทุกครั้งทีกลับออกไปจากบ้านชมคลื่น
(น. 72)

Dr. Pradit's face was always serious when he left Sea-view Villa. (p. 66)

ตัวละครอีกตัวหนึ่งที่กะทิเอ๋ยถึง แม้ไม่เคยปรากฏบทบาท คือแม่บ้านที่ซื้อที่สดับ ความเป็นเด็กของกะทิ และการแสดงความสนิทสนมของกะทิกับคนงานในบ้าน แสดงออกอย่างชัดเจนผ่านการใช้คำเรียกญาติ ในฐานะที่ “สดับ” มีอายุมากกว่า การที่กะทิเรียกสดับว่า “พี่สดับ” ไม่ใช่ “สดับ” เฉยๆ เช่นเดียวกับที่เรียกคนขับรถโรงเรียนว่า “ลุงหล่อ” แสดงถึงการให้ความเคารพผู้ที่ไม่ใช่ญาติ แม้เป็นเพียงแม่บ้านหรือคนขับรถ เป็นลักษณะสังคมไทยที่พบเห็นได้ทั่วไป เป็นความน่ารักไม่ถือตัวของตัวละครหลัก เมื่อเทียบกับบทแปลภาษาอังกฤษ การที่ไม่มีคำนำหน้า Sadap และ Lo ในบทแปล ทำให้ผู้อ่านไม่ทราบวิธีการวางตัวของกะทิกับคนในบ้านที่ไม่ใช่ญาติว่าเป็นอย่างไร

การแปลความเป็นไทยที่ปรากฏในโลกทัศน์ของตัวละคร

1. การแปลสี

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการที่บุคคลหนึ่งมีโลกทัศน์อย่างไรย่อมมีผลต่อการใช้ภาษาของเขา แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎี จินตภาพ/ภาพที่เกิดขึ้นและหน่วยทางภาษาศาสตร์/รูปแบบทางภาษาศาสตร์ ของ Charles J. Fillmore ซึ่งกล่าวว่า ความรู้ต้นแบบของคนเราเกิดจากประสบการณ์ของตนเอง เราเรียนรู้ความหมายจากภาพรวมของสถานการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่ประสบ แล้วจึงพิจารณาว่าจะถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดที่ใช้เรียกสถานการณ์หรือสิ่งที่เคยประสบมาใช้เรียกสถานการณ์ใหม่ได้หรือไม่ ประสบการณ์ที่บุคคลประสบมานั้น คือ จินตภาพ เช่น ประสบการณ์เก่ากำหนดว่า สัตว์ที่มี ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า แมว เมื่อมาเจอเข้ากับแมวอีกตัวหนึ่งก็จะคิดว่า สัตว์ตัวนี้หน้าตา ลักษณะเหมือนกับที่เราเคยใช้คำว่าแมวหรือไม่ ถ้าเหมือน เราก็จะเรียกสัตว์ตัวที่เห็นนี้ว่าแมว แต่ในขณะที่เดียวกัน คำว่า แมว ซึ่งเป็นรูปแบบทางภาษาศาสตร์นั้น ก็จะทำให้เราเกิดจินตภาพ ขึ้นได้เช่นกัน

การเรียกสีในหลายๆ วัฒนธรรมมีการเปรียบเทียบกับสิ่งที่เห็นรอบๆ ตัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสร้าง รูปแบบทางภาษาศาสตร์ ขึ้นมาจาก จินตภาพ ทั้งสิ้น แต่นั่นเป็นเพียงคนในวัฒนธรรมเดียวกันก็จะกล่าวถึงสีโทนต่างๆ โดยเทียบกับ สิ่งที่มีให้เห็นทั่วไปในสภาพแวดล้อมของเขา แน่นนอน เมื่อมีการกล่าวถึงสีข้าม วัฒนธรรมกันขึ้น การอ้างถึง “สีเขียวหัวเป็ด” ก็คงไม่มีชาวต่างประเทศคนใด เข้าใจได้ทันที ดังนั้นในการแปลคำที่แสดงสีในภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่งหาก ใช้ทฤษฎีจินตภาพ/ภาพที่เกิดขึ้นและหน่วยทางภาษาศาสตร์/รูปแบบทางภาษา ศาสตร์ ผู้แปลก็ต้องคิดก่อนว่า จินตภาพ “หัวเป็ด” สีเป็นอย่างไร แล้ว ถ่ายทอดมาเป็นรูปแบบทางภาษาศาสตร์ในภาษาปลายทางให้ใกล้เคียงที่สุด

ใน “ความสุขของกะทิ” มีการกล่าวถึงสีที่แสดงโลกทัศน์ในวัฒนธรรม ดันทางไว้หลายที่ดังนี้

โองเคลือบด้านในสีเขียว ดาบอกว่าสีเขียวไข่กา (น. 31)

This jar was glazed inside and out. Inside it was a shade of blue-green Grandpa called “crow’s egg green”. (p. 20)

การสร้างจินตภาพ ปลายทางให้ชัดเจนขึ้นโดยการเพิ่มคำอธิบายว่า a shade of blue green นี้ ผู้อ่านจะได้ศึกษาวัฒนธรรมของไทย ด้วยว่า โอง ลายมังกรที่เห็นสีเขียว นั้น เทียบได้กับเขียวไข่กา หรือ เขียวปนคราม กล่าวคือ คนไทย (ในที่นี้คือ ตา) เปรียบสีเขียวนั้นกับสิ่งที่คนไทยพบเห็นซึ่งผู้ใช้ภาษา อังกฤษจะไม่เรียกสีดังกล่าวว่า สี crow’s egg

ประตูไม้สีเขียวมะกอกเปิดออกตามแรงผลักของกะทิ (น. 85)

The olive-green door opened with a strong push from Kati. (p. 79)

ในตัวอย่างนี้ เมื่อการเปรียบเทียบของสองภาษา สองวัฒนธรรม มีลักษณะ เดียวกัน มีจินตภาพเหมือนกัน คือ เขียวนี้เชื่อมโยงได้กับสีเขียวของผลมะกอก ทั้งสองวัฒนธรรมมีรูปแบบทางภาษาศาสตร์เดียวกัน การแปลตรงย่อมกระทำ

ได้ทันที ในที่นี้ ผู้แปลจึงถ่ายทอดความเป็นเขียวมะกอกได้ตรงๆ เนื่องจากในภาษาปลายทางนั้น ความหมายของ olive-green คือ the color of olives that are not ripe (*Cambridge International Dictionary of English* 1995)

เช่นเดียวกันกับการใช้สีงาช้าง และ สีเหลืองมะนาวในตัวอย่างต่อไปนี้ ซึ่งเกิดจากผู้แปลและผู้แต่ง บังเอิญมี หน่วยทางภาษาศาสตร์เดียวกัน จึงแปลตรงตัวได้

เบาะสีเหลืองมะนาว (น. 58) *its lemon-yellow cushion* (p. 48)

ผ้าสีงาช้าง (น. 76) *ivory-coloured cloth* (p. 71)

ในเรื่องการบรรยายสีต่างๆ นอกจากมีการเปรียบเทียบกับสิ่งของที่พบเห็นใกล้ตัวดังได้กล่าวข้างต้นแล้ว ผู้แปลมีกลวิธีในการแปลอื่นๆ อีก ได้แก่

1.1 การแปลโดยอธิบายเพิ่ม

สีจีวรของหลวงลุงเพิ่มความสดใสให้บรรยากาศ (น. 13)

The vermilion robes of the venerable abbot added a flash of colour to the morning. (p. 2)

1.2 การแปลโดยหาหน่วยทางภาษาศาสตร์เทียบเคียง

ในบางกรณี หน่วยทางภาษาศาสตร์ในภาษาปลายทางไม่เหมือนกับภาษาต้นทางเสียทีเดียว แต่มีคำที่เทียบเคียงแบบพลวัตได้ (dynamic equivalence) และไม่ต้องแปลตรงๆ เหมือนในกรณี lemon-yellow หรือ ivory-coloured ดังที่กล่าวในตัวอย่างข้างต้น เมื่อภาษาปลายทางมีคำเทียบเคียง ก็นิยมใช้คำคำนั้นแทนการอธิบายคำต่อคำ ดังนี้

พยับหมอกออกดอกอยู่ริมรั้ว เห็นเป็นสีม่วงอมฟ้าอยู่บนแนวไม้ระแนง
สีขาวสะอาดตา (น. 80)

The leadwort blossomed over the fence. You could see the blooms, mauve against the clean white palings. (p. 75)

ในบทแปลข้างต้นนี้ ผู้แปลเลือกใช้คำว่า mauve ให้หมายถึงสีม่วงอ่อนๆ จางๆ (*a pale purple colour – Cambridge International Dictionary of English 1995*) ซึ่งก็ตรงกับสีของดอกพยับหมอก แทนที่จะแปลคำต่อคำว่า bluish purple การใช้คำว่า mauve ผู้วิจัยคิดว่าเป็นการแปลที่ได้ดี ตรงกับสีในความเป็นจริงของสิ่งของที่กล่าวไว้ในต้นฉบับภาษาไทย

2. การแปลภาษาภาพพจน์ (figurative language)

การใช้ภาษาภาพพจน์ในเรื่อง “ความสุขของกะทิ” แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ของตัวละครคิ้ว เช่น

ไม่ต้องดูหนังเรื่อง ชรณิกันแสง ให้เสียเวลาหรอก ดูยานี้แหละ (น. 91)

Grandpa said you didn't need to go and see sad movies anymore, you could stay home and watch Grandma instead. (p. 85)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการแสดงอารมณ์ขันของตา ภายหลังจากที่แม่ของกะทิจากไป ตาหาทางปลอบกะทิไม่ให้โศกเศร้ามากเกินไป โดยเลี้ยงไปล้อยายที่ ร้องให้ไม่หยุดว่าเหมือน ตัวเอกในภาพยนตร์ไทยเรื่อง ชรณิกันแสง ซึ่งร้องไห้อย่างน่าเวทนา แม่ชรณียังร่วมเป็นพยานในความอาดูรครั้งนี้ ผู้อ่านต้นฉบับที่มีความรู้เรื่องไทยๆ จะรู้จักว่าภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นที่รู้จักกันดีในเรื่องความโศกเศร้า แต่หากพิจารณาบทแปลในตอนนี้ ผู้แปลลดอคความในการเปรียบเปรยถึงภาพยนตร์เรื่อง ชรณิกันแสง ไว้ว่าเป็น “ภาพยนตร์เศร้า” ทั่วไป คือแปลว่า sad movies เท่านั้น ความเป็นไทยหรือการอ้างอิงในปมหลังของไทย จึงขาดหายไป

ช่วงนั้นแม่หนูยังกับ กัณรี บินเป็นว่าเล่น (น. 95)

At that stage your mother was like a kinnaree—the mythological creature that is half bird, half woman. (p. 89)

ตัวอย่างข้างบนนี้ทำให้ผู้อ่านได้เห็นความคมคายของตาที่เปรียบเทียบแม่ของกะทิในช่วงที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางการงานต้องเดินทาง (บิน) บ่อยเหมือนกินรี ในบทแปลต้องเสริมคำอธิบายให้เข้าใจชัดเจนเพราะการแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Kinnaree โดยไม่ให้คำอธิบายจะไม่ทำให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจชัดเจนเท่ากับผู้อ่านต้นฉบับภาษาไทยที่เข้าใจการอุปมาแม่ของกะทิกับนางกินรี เนื่องจากผู้อ่านบทแปลไม่มี “รูปแบบทางภาษาศาสตร์” ที่ชัดเจนและไม่ก่อให้เกิดภาพใดๆ ขึ้น ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพ จึงใช้วิธีแปลคำอุปมานี้ โดยใช้แนวคิดอธิบายความยาว “explicitation” ซึ่งริเริ่มโดย Vinay and Darbelnet (1958) เป็นวิธีการแปลเพื่อให้ผู้อ่านฉบับแปลสร้างจินตภาพให้เทียบเคียงต้นฉบับโดยอธิบายเพิ่มเติมในกรณีที่แปลตรงตัวแล้วสื่อความได้ไม่ครอบคลุมเท่าต้นฉบับ

ลายมือที่ทองตัวโตแบบที่เรียกว่าโตเท่าหม้อแกง (น. 17)

Tong's handwriting was of the kind that Thai people say is as large and round as cooking pots. (p. 112)

มีข้อสังเกตในตอนที่เกี่ยวข้องกับฟ็ทอง ว่าฟ็ทองเป็นเด็กบ้านนอกที่อยู่กับหลวงลุงที่วัด แม้ได้เรียนหนังสือก็ไม่ใช่ว่าจะระดับสูงสุด การเปรียบเทียบ ว่าเขียนหนังสือตัว“โตเท่าหม้อแกง” เป็นภาพพจน์ว่าลายมือตัวใหญ่และมักเป็นตัวป้อมๆ กลมๆ ลักษณะเหมือนหม้อแกง นับเป็นอุปมาที่แสดงให้เห็นโลกทัศน์ของไทย แผงถึงลักษณะหม้อแกงในสมัยก่อน หรือ ที่ยังใช้อยู่ในชนบทปัจจุบันคือ เป็นหม้อดินขนาดใหญ่หรือแม้เป็นหม้อเคลือบหรืออลูมิเนียมก็มีลักษณะป้อมๆ กลมๆ ผู้วิจัยคิดว่าผู้แปลพยายามที่จะเทียบการอุปมาให้ตรงกับต้นฉบับภาษาไทย โดยการแปลเพิ่มเติมว่า “เป็นลายมือที่คนไทยจะกล่าวว่ามีลักษณะตัวโตและกลมเหมือนหม้อปรุงอาหาร” กระนั้น ผู้ที่ขาดภูมิหลังของการอุปมาในภาษาไทยเช่นนี้ ก็ยังไม่เข้าใจถึงความหมายแฝงที่สังคมไทยมีว่าผู้ที่เขียนลายมือตัวเท่าหม้อแกงนั้น นั้นเป็นอย่างไร

3. การแปลการเล่นคำ

การเล่นคำส่วนใหญ่ในวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นของตาผู้อารมณ์ดี ชอบหยอกล้อ มีความสามารถพิเศษในการเปรียบเทียบ หรือ เล่นคำให้เห็นภาพชัดเจน ทำให้ผู้ฟังที่ไม่ใช่เป้าหมาย (ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นยาย) ออดหัวเราะไม่ได้ ตัวอย่างเช่น

ตาเรียกไม้ขัดหม้อของยายว่า ไม้ขัดใจ (น. 36)

Grandpa called Grandma's pot-scourer his "wish-spurner".

(p. 25)

การเล่นคำว่า ไม้ขัดหม้อ และ ไม้ขัดใจ แสดงถึงนิสัยคนไทยที่ชอบประคยฐ์คำใหม่โดยอาศัยคำที่ใช้อยู่เดิม เป็นการสร้างภาพความขัดแย้งแบบหยิกแกมหยอกระหว่างตากับยาย กล่าวคือ ตาต้องการให้ยายหุงข้าวโดยใช้หม้อไฟฟ้าและเลิกใช้การหุงข้าวแบบเช็ดน้ำที่ต้องอาศัยไม้ขัดหม้อ การที่ยายไม่ยอมเปลี่ยนวิธีเช่นนี้ทำให้ตาขัดใจเป็นอันมาก จึงคอยล้อเลียนยายอยู่เสมอ ในการถ่ายทอดการเล่นคำที่เป็นคารมของตาในครั้งนี้ ผู้แปลใช้คำว่า pot scourer และ wish spurner แทนคำว่า ไม้ขัดหม้อ และ ไม้ขัดใจ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเก็บความได้เป็นที่เข้าใจดี แต่ไม่สามารถคงลักษณะการเล่นเสียงพยัญชนะได้ครบถ้วนหรือคงการแสดงนิสัยข่างยั่วแหย่และความเจ้าคารมของตาได้เท่าต้นฉบับภาษาไทย

ดอก^๑ลั่นทมร่วงลงพื้นอยู่นอกหน้าต่าง เหมือนทนรับ^๒รู้ความทุกข์ระทมของดวงใจสองดวงนี้ไม่ไหว (น. 67)

The frangipani blossom had fallen on the ground below the window as if it could no longer bear the suffering of these two hearts. (p. 61)

ในการแสดงความรู้สึกโศกเศร้าของตัวละครในตอนนี้ ผู้วิจัยคิดว่าผู้แต่งจงใจเลือกคำว่า “ระทม” กับชื่อดอก “ลั่นทม” คำว่า frangipani เป็นคำแปล

ของดอกลั่นทมก็จริง แต่ก็ไม่อาจเก็บลักษณะการเล่นเสียง “ลั่นทม”- “ระทม” เช่นในต้นฉบับได้

โองและอ่าง (น. 29) Big Jars, Small Jars (p.19)

ในข้อบทที่ 6 นี้ เป็นการจงใจเลือกคำโดยการใช้เสียง อ. สำหรับภาษาละสองชนิด ซึ่งมีขนาดใหญ่เล็กไม่เท่ากัน โดยทั่วไป โองมีขนาดใหญ่กว่าอ่าง ผู้แปลบทแปลภาษาอังกฤษจึงพยายามเก็บภาพเทียบเสียงไว้โดยการใช้คำว่า Big และ Small อีกทั้งใช้เสียงพยัญชนะ J ในคำ jars ทั้งสองแห่งด้วย อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของโองและอ่างมีได้อยู่ที่ขนาดเท่านั้น ในบางกรณีเรายังเห็นอ่างที่มีขนาดใหญ่กว่าโอง และเมื่อพิจารณารูปร่างของภาษาทั้งสองแล้ว โองไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก ก็เป็นภาษาที่ป่องตรงกลาง ปากแคบ ส่วนอ่างเป็นภาษาปากกว้าง จะเห็นว่าในบทแปลภาษาอังกฤษนั้น แม้จะรักษาลักษณะการเล่นเสียงพยัญชนะไว้ได้ แต่ขาดภาพที่แท้จริงของภาษาดังกล่าว

การแปลความเป็นไทยที่ปรากฏในข้อบท

ความสุขของกะทิ เป็นหนังสือที่ดูจากองค์ประกอบทางกายภาพแล้วเป็นวรรณกรรมที่อ่านง่าย ด้วยลักษณะการแบ่ง 3 ตอนตอนละ 9 บท ความยาว 1 ถึง 6 หน้า แต่ละตอนคือแต่ละช่วงชีวิตของกะทิ ได้แก่ บ้านริมคลอง เป็นช่วงชีวิตที่กะทิอยู่กับตายาย บ้านชายทะเล เป็นช่วงที่กะทิไปหาแม่ก่อนที่แม่จะจากไป และ บ้านกลางเมือง คือ ช่วงชีวิตที่กะทิเปิดประตูสู่ออดีต ค้นพบชีวิตช่วงต่างๆ ของแม่ ส่วนองค์ประกอบของแต่ละตอน อันประกอบด้วย 9 บทนั้น แต่ละบทมีชื่อเป็นสิ่งที่ต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบฉากนั้นๆ คือ

ต้นฉบับภาษาไทย	ฉบับแปลภาษาอังกฤษ
ตอนที่ 1 บ้านริมคลอง	the home on the water
บทที่ 1 กระตะกับตะหลิว	pan and spatula
บทที่ 2 ปิ่นโต	the lunch container

บทที่ 3	กะละมังกับไม้หนีบผ้า	the washtubs and the pegs
บทที่ 4	เรืออีแปะ	the paddle-boat
บทที่ 5	ศาลาริมน้ำ	the old shelter
บทที่ 6	โองและอ่าง	big jars, small jars
บทที่ 7	กระต่ายขูดมะพร้าว	the scraper rabbit
บทที่ 8	ไม้ขัดหม้อ	the pot-scourer
บทที่ 9	กระถางธูป	the urn for incense sticks
ตอนที่ 2	บ้านชายทะเล	the home by the sea
บทที่ 10	หางนกยูง	peacock flowers
บทที่ 11	ปูลม	wind crabs
บทที่ 12	ผักbungทะเล	sea morning glories
บทที่ 13	แมงกะพรุน	jellyfish
บทที่ 14	ลั่นทม	frangipani
บทที่ 15	ปิ้ง	sandflies
บทที่ 16	ต้นสน	sea pines
บทที่ 17	จ๊กจั่น	cicadas
บทที่ 18	พยับหมอก	leadworts

ในตอนที่ 1 และ 2 ส่วนมีองค์ประกอบที่มีความเป็นไทยซึ่งถ่ายทอดเป็นภาษาอังกฤษได้ยาก ต่างจากตอนที่ 3 (บ้านกลางเมือง) ที่ไม่มีปัญหาในการถ่ายทอด เพราะชื่อบทเป็นสิ่งของที่พบได้ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นประเทศไทยหรือต่างประเทศ เช่น พวงกุญแจ ลั่นชั๊ก กระเป๋าดินทาง จึงไม่มีปัญหาในการถ่ายทอดที่ต้องสร้างจินตภาพและหาหน่วยภาษาศาสตร์เรียกให้ตรงกัน ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์เพียงสองตอนแรก

ตอนที่ 1 ซึ่งมีฉากเป็นบ้านริมคลอง (*the home on the water*) ก่อให้เกิดปัญหาในการสร้างจินตภาพอยู่บ้าง เนื่องจากฉบับแปลภาษาอื่นแปลจากฉบับ

ภาษาอังกฤษอีกทอดหนึ่ง จึงมีผู้อ่านสงสัยลักษณะบ้าน “on the water” ที่ให้จินตภาพว่าบ้านนั้นสร้างลงไปใต้น้ำและคงจะมีเสาบ้านปักลงไปดินก้นคลองนั่นเอง แต่เหตุใดในบทที่ 6 จึงบรรยายว่าโถ่งต่างๆ ของยาย วางไว้ “under the house” และวันดีคืนดีก็จะลงไปซ่อนในโถ่งด้วย ซึ่งถ้าเป็นผู้อ่านต้นฉบับจะไม่เกิดคำถามนี้ เพราะเข้าใจและนึกภาพบ้านไทยออกว่าสร้างบนเสาสูง มีใต้ถุนและอยู่ริมน้ำ ไม่ได้อยู่บนน้ำจริงๆ ฉบับภาษาอังกฤษจึงมีคำอธิบาย “ใต้ถุน” เพิ่มว่า

... under the house (quite a spacious area as the house was the old-fashioned kind built on stilts). (p. 20)

ส่วนข้อบทต่างๆ ผู้แปลแปลโดยสร้างความหมายเทียบเคียง (approximants) ซึ่งหากปรากฏในเนื้อเรื่อง ผู้แปลอาจจะอธิบายเพิ่มได้ แต่เมื่อเป็นข้อบท ซึ่งต้องการความสั้น กระชับ การแปลเช่นนี้จึงไม่สามารถสร้างจินตภาพทั้งหมดที่มีอยู่ในคำภาษาไทยได้ ผู้วิจัยพบว่า ความเป็นไทยที่ปรากฏอยู่ในข้อบทในตอนที่ 1 นี้ เก็บความได้ในระดับต่างๆ ดังนี้

บทที่ 1	กระทะกับตะหลิว	pan and spatula
บทที่ 3	กะละมังกับไม้หนีบผ้า	the washtubs and the pegs
บทที่ 6	โถ่งและอ่าง	big jars, small jars

สิ่งของที่ปรากฏในข้อบทข้างต้น ไม่ใช่สิ่งที่มีในวัฒนธรรมตะวันตก หรือหากมีก็มีลักษณะต่างกัน เช่น “กระทะ” ซึ่งบทแปลใช้คำว่า “pan” รูปร่างลักษณะต่างจาก “wok” ซึ่งเป็นกระทะก้นลึก ใช้ในครัวไทยทั่วไป จึงนับว่าภาพที่ได้ในฉบับปลายทางไม่เหมือนกันกับภาพที่พบในต้นฉบับ เช่นเดียวกับ spatula ซึ่งในครัวของชาวตะวันตกหมายถึง พาย เนื่องจากวัฒนธรรมการปรุงอาหารแบบตะวันตกไม่มีการใช้ตะหลิว เครื่องครัวที่ลักษณะใกล้เคียงที่สุดก็คือพายที่ใช้กวานหรือคนนั่นเอง

กะละมังและไม้หนีบผ้า นั้นนับว่าผู้แปลแปลตรงและเป็นการแปลที่ผู้อ่านได้จินตภาพใกล้เคียงที่สุด แม้ว่าอาจมีประเด็นคำถามว่าระหว่าง กะละมัง กับ อ่าง นั้น ต่างกันหรือไม่ หากต่างกัน ภาชนะใดทำด้วยพลาสติก ภาชนะใดเป็นอลูมิเนียมหรือสังกะสี ส่วนคำแปลภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า washtub สำหรับ บ่งชี้ว่าใช้ซักผ้า ไม่ใช่ล้างผักซึ่งถ้าเป็นการล้างผักจะใส่ใน bowl หรือ อ่าง แต่หากพิจารณารายละเอียดจากคำบรรยายในตัวบท น่าจะลงความเห็นได้ว่า กะละมังที่ขายใช้ใฝ้านั้น คงจะทำจากอลูมิเนียมหรือไม่ก็สังกะสี เนื่องจากกะทิกล่าวว่า “กะละมังบอกให้รู้ว่ายายอยู่ตรงส่วนไหนของบ้าน” (น. 19) หากยายใช้กะละมังพลาสติก ไม่น่าจะเสียงดังจนรู้ตำแหน่งแห่งหนได้ ความแตกต่างทางด้านวัสดุนี้เข้าใจได้ไม่ยากในภาษาไทย แต่ “washtub” ไม่สามารถรวมรายละเอียดนี้ได้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า washtub ของวัฒนธรรมตะวันตกน่าจะทำได้ด้วยพลาสติกเท่านั้น เมื่อวางที่ใดก็ไม่ได้เสียงดังเหมือนกะละมังสังกะสีของไทย หากแปลประโยคแรกว่าเสียงของ washtub ทำให้ใครๆรู้ว่ายายอยู่ตรงไหนของบ้าน ก็คงจะไม่สมเหตุสมผล

โอง์และอ่างนั้น มีความแตกต่างกันที่ขนาด ลักษณะทั่วไป และการมีหรือไม่มีฝาปิด กล่าวคือ โอง์(หรือตุ่ม)ใหญ่กว่าอ่าง และมักมีฝาปิด อ่างมักจะเล็กและเตี้ยกว่า อีกทั้งมีลักษณะปากผายเมื่อเทียบกับโอง์ (ดูรูปหน้า 29) เช่น โอง์เก็บน้ำ โอง์เก็บข้าวสาร อ่างบัว อ่างซักล้าง เป็นต้น การแปลโอง์ว่า big jars และอ่างว่า small jars จึงแยกความแตกต่างที่ขนาดเท่านั้น

สิ่งที่นับว่าพิเศษมากในภาษาไทยคือการใช้คำเชื่อม “กับ” และ “และ” ซึ่งทั้งสองคำมีความหมายต่างกันอยู่เล็กน้อย เช่นกระต่ายกับตะหลิว กะละมังกับไม้หนีบผ้า บ่งบอกว่าของสองสิ่ง que เชื่อมด้วยคำว่า “กับ” ต้องใช้คู่กันเสมอหรือมาด้วยกัน เช่น ดินสอกับยางลบ พ่อกับแม่ ฯลฯ ต่างจากการเชื่อมด้วยคำว่า “และ” เช่น โอง์และอ่าง เป็นสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วยกัน ลักษณะปลีกย่อยทางภาษาเช่นนี้ พบว่ามี “exact equivalence” ในภาษาตะวันตกไม่บ่อยนัก ในกรณีนี้ คำเชื่อม “and” ทำหน้าที่ได้ดีในการระบุ ว่า pan กับ

spatula และ the washtubs กับ the pegs ใช้ด้วยกันเป็นคู่ เมื่อเทียบกับการใช้จุลภาคในกรณี big jars, small jars ซึ่งบอกว่า “jars” ทั้งใหญ่และเล็กนี้เป็นเพียงของในรายการสิ่งของที่มีเท่านั้น และในบ้านยังมีสิ่งของปลีกย่อยอื่นๆ อีกที่ไม่เกี่ยวข้องกัน

ข้อบ่งชี้อื่นๆ ในตอนที่ 1 นี้ ส่วนเป็นการแปลแบบหาคู่เทียบชนิดสร้าง ความหมายเทียบเคียงทั้งสิ้น เนื่องจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของไทยและโลกตะวันตก ไม่ว่าจะเป็น “เรืออีแปะ” (the paddle-boat) “ศาลาริมน้ำ” (the old shelter) “กระต่ายขูดมะพร้าว” (the scraper rabbit) “ไม้ขัดหม้อ” (the pot-scourer) “กระถางธูป” (the urn for incense sticks) หรือ “ปิ่นโต” (the lunch container) ซึ่งจะกล่าวต่อไป ในหัวข้อการแปลความเป็นไทยที่ปรากฏในข่าวของเครื่องใช้

ในข้อบ่งชี้ที่ 4 คือ “เรืออีแปะ” ซึ่งเป็นเรือพายขนาดเล็ก ถ่ายทอดเป็นภาษาอังกฤษว่า The Paddle-boat ซึ่งหมายถึง “เรือพาย” อันเป็นชื่อหมวดเรือทั่วไปเท่านั้น มิได้เจาะจงว่าเป็นเรือสำปั้น เรือแจว เรือท้องแบนขนาดใหญ่ หรือ เรือชนิดอื่นๆ แต่อย่างใด และในตัวเองก็อธิบายเพิ่มเติมไว้เพียง a little flat-bottomed boat (p. 12) แม้จะทำให้ภาพของเรืออีแปะชัดเจนขึ้น แต่ก็ยังไม่ทำให้ต่างจากเรือท้องแบนอื่นๆ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า scene ที่สร้างได้จากหน่วยทางภาษาศาสตร์นี้ ยังไม่ตรงกันนัก

ตอนที่ 2

ในตอนที่ 2 นี้ มีการแปลสิ่งที่ไม่พบในโลกตะวันตกโดยใช้วิธีแปลแบบหน่วยคำต่อหน่วยคำ คือ หางนกยูง (peacock flowers) ปลูม (wind crabs) ส่วน แมงกะพรุน และ จักจั่น นั้นมีคำภาษาอังกฤษอยู่แล้วจึงใช้คำนั้นได้โดยตรงคือ jellyfish และ cicadas ซึ่งได้จินตภาพเหมือนกัน ส่วนผักบุ้งทะเล (sea morning glories) นั้น แม้ว่าจะไม่ใช่พืชที่ขึ้นตามชายทะเลใน

โลกตะวันตก แต่ก็มีความหมายอังกฤษเรียกผักนึ่งประเภทที่มีดอกสีม่วงอยู่แล้ว ว่า morning glory ผู้แปล จึงแปลโดยเพิ่มคำว่า “sea” ในคำว่า morning glory เช่นเดียวกับต้นสนซึ่งขึ้นบริเวณชายทะเลประเทศไทย ผู้แปลจึงเติมคำว่า sea เพื่อให้ต่างจากโน้ตสนต้นสนโดยทั่วไปของชาวตะวันตก ส่วนลั่นทม พยับหมอกและป้าง นั้นมีศัพท์บัญญัติทางพฤกษศาสตร์และสัตวศาสตร์ คือ frangipani leadworts และ sandflies

ปัญหาเรื่องคำศัพท์ในตอนที่ 2 นี้ นับว่าแก้ไขได้ไม่ยาก เนื่องจากผู้อ่านพอจะเห็นภาพตรงกันในระดับหนึ่ง แต่อารมณ์ที่ผู้อ่านบทแปลได้รับอันเนื่องจากการเลือกใช้พืชพรรณต่างๆ ในบทนั้นๆ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่เท่ากัน เนื่องจากผู้เขียนเลือกดอกหางนกยูงเป็นดอกไม้ในตอนที่จะที่ได้พบแม่ ดอกหางนกยูงเป็นดอกไม้สีแดงเพลิง บ่งบอกความตื่นเต้นที่ได้พบกัน ทำให้ผู้อ่านสร้างจินตภาพได้ทันที แต่ในบทที่ 14 เมื่อแม่เล่าประวัติกะทิตั้งแต่เกิดจนประสบอุบัติเหตุซึ่งแม่โทษว่าเป็นความผิดของตนเองตลอดเวลา เป็นบทที่เผยถึงสาเหตุการพลัดพรากกันระหว่างแม่ลูก ในบทนี้ผู้แต่งให้เป็นบทบาทของดอกไม้อีกชนิดหนึ่งคือ ลั่นทม ซึ่งคนไทยมีความเชื่อว่าเป็นต้นไม้ที่นำมาซึ่งความทุกข์ เป็นไม้ที่ห้ามปลูกในบ้าน ชื่อ “ลั่นทม” โกล้เดียวกับ “ระทม” ซึ่งการสร้างอารมณ์เศร้าในตัวบท สอดคล้องกันดีกับบทบาทของไม้ดอกชนิดนี้ ดังคำบรรยายในสองบรรทัดสุดท้ายของบทว่า

*ดอกลั่นทมร่วงลงพื้นอยู่นอกหน้าต่างเหมือนทนรับรู้ความทุกข์ระทมของ
ดวงใจสองดวงนี้ไม่ไหว (น. 67)*

*The frangipani blossom had fallen on the ground below
the window as if it could no longer bear the suffering of these
two hearts. (p. 61)*

ในขณะที่การแปลดอกลั่นทม ซึ่งพ้องกับความระทมนั้น ผู้แปลเลือกใช้ชื่อทางพฤกษศาสตร์ “frangipani” อันไม่อาจสร้างอารมณ์โศกเศร้าได้ทันที อีก

ทั้งไม่อาจรักษาการเล่นคำ “ลั่นทม” และ “ระทม” อีกด้วย

พยับหมอก เป็นชื่อบทสุดท้ายของตอนที่ 2 เมื่อแม่จากกะทิไปในที่สุด ผู้แต่งเลือกกล่าวถึงต้นพยับหมอกซึ่งออกดอกในวันที่แม่จากไปพอดี ผู้อ่านคนไทยน่าจะรู้จักว่าพยับหมอกเป็นดอกไม้กึ่งลิบบาง สีม่วงจางๆ อมฟ้า คุ่ออ่อน โยนบอบบาง ผู้วิจัยคิดว่า คำว่า “พยับหมอก” เอง ก็แฝงอารมณ์ซึมเศร้า ไม่สดชื่น และสร้างบรรยากาศเยือกเย็นปนเศร้าได้ดี แต่ในฉบับแปลมีคำบรรยายเพียงว่าเป็นดอกไม้สี “mauve” (น. 75) จึงอาจทำให้ผู้อ่านฉบับแปลได้บรรยากาศน้อยกว่าผู้อ่านต้นฉบับ

การแปลชื่อเฉพาะ

ระหว่างที่กะทิอยู่กับตายายที่บ้านริมคลองและไปหาแม่ที่บ้านชายทะเลนั้น มีเนื้อหาจำนวนมากประกอบองค์ประกอบทางธรรมชาติ กะทิก็ได้เห็นวิถีชีวิตชาวบ้านริมคลองและสภาพแวดล้อมแบบชนบทไทย ซึ่งแม้คนในเมืองหลวงของประเทศไทยเองที่ไม่เคยใช้ชีวิตใน ชนบทก็ยังไม่อาจจินตภาพได้เหมือนจริงทั้งหมด ยิ่งในหมู่ชาวตะวันตกด้วยแล้ว หากอ่านฉบับแปลโดยใช้เพียงคำที่ได้จากพจนานุกรมสองภาษา โอกาสที่จะเกิดจินตภาพไทยๆ ขึ้นได้นั้นก็จะยากยิ่งขึ้นไปอีก

ผู้วิจัยพบว่า ผู้แปลใช้วิธีต่างๆ ในการแปลเพื่อพยายามรักษาความเป็นไทยที่ปรากฏในชื่อสัตว์ พันธุ์ไม้ ตลอดจนชื่ออาหารใน ความสุขของกะทิ ดังนี้

1. การทับศัพท์

คือ ถอดเสียงคำไทยเหล่านั้นเป็นภาษาอังกฤษ ได้แก่ชื่อสัตว์และพืชที่พบในเมืองไทยแต่ไม่มีในประเทศตะวันตก ไม่มีการบัญญัติศัพท์เป็นภาษาอังกฤษ จึงใช้การถอดเสียงและพิมพ์โดยใช้ตัวอนให้เห็นว่าป็นคำในต้นฉบับ ได้แก่

<u>ปลาตะเพียน</u> (น. 23)	<u>tapean fish</u> . (p.12)
<u>บัวผัน</u> <u>ไม่ใช่บัวเผื่อน</u> (น. 23)	the <u>pun lilies</u> not the <u>peuan lilies</u> (p. 13)
<u>มีกระจับปี่ขึ้นเป็นแพ</u> (น. 23)	a raft of <u>krajup</u> growing together (p. 13)
<u>เถากันภัยมหิดล</u> (น. 105)	a <u>kanpai mahidol</u> vine (p. 99)

2. การแปลแบบอธิบาย

อาหารที่กล่าวถึงใน *ความสุขของกะทิ* ทั้งคาวและหวานซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นฝีมือปรุงของชาวนั้น เป็นสิ่งที่พบในวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยๆ

อาหารที่ขายปรุงนั้น มีตั้งแต่อาหารที่ปรุงได้ง่ายๆ ได้แก่ ไข่ทอด ปลาทอด ที่ทำใส่บาตร หรือผัดคัมกับน้ำพริกที่ตาชอบไปจนถึงอาหารที่ต้องใช้เครื่องปรุงหลายอย่าง เช่น ไข่ลูกเขย ไข่พะโล้ ขนมต้มขาว การถ่ายทอดลักษณะอาหารของตะวันออกเช่นของไทยเป็นภาษาอังกฤษผู้แปลไม่อาจแปลตรงหรือหาคำเทียบเท่าได้เนื่องจากอาหารของวัฒนธรรมทั้งสองนี้ต่างกันโดยสิ้นเชิง

หากเป็นอาหารที่ปรากฏส่วนประกอบหลักชัดเจน การแปลชื่อจะใช้การแปลทีละคำตามส่วนประกอบหลักของอาหาร เช่น ไก่ผัดกะเพรา (basil and chili chicken) แต่ในกรณีที่ใช้ส่วนประกอบและเครื่องเทศเครื่องปรุงหลายชนิด ผ่านกรรมวิธีหลายขั้นตอน ผู้แปลจะแปลเพิ่มโดยให้ข้อมูลเรื่องส่วนผสม ลักษณะ หรือวิธีการปรุงที่ไม่ปรากฏในต้นฉบับภาษาไทยเนื่องจากผู้อ่านคนไทยรู้จักแล้ว เช่น

ไข่ลูกเขยฉ่ำน้ำขันทันเหนียว (น. 16)
crispy fried “son-in-law” eggs with their sweet and sour
tamarind sauce (p. 4)

ไข่ตุ๋นเนื้อเนียนสนิท (น. 16)
Creamy steamed egg custard (p. 4)

อาหารประเภท แกงต่างๆ ซึ่งมีเครื่องปรุงซับซ้อนได้แก่ แกงหมูเทโพ มีคำแปลเพียง pork curry ผู้แปลไม่อาจแปลโดยกล่าวถึงเครื่องปรุงทั้งหมดได้ จึงรักษาไว้เพียง “แกง” และ “หมู” ซึ่งทำให้ “จินตภาพ” ที่ได้ไม่ชัดเจน ไม่อาจบอกได้ว่า “แกง” ซึ่งมีส่วนประกอบหลักเป็น “หมู” นั้น เป็นแกงเขียวหวาน แกงแดง แพนง หรือแกงหมูเทโพ

สำหรับอาหารที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในวัฒนธรรมตะวันตกแม้ว่าส่วนผสม วิธีปรุง และรสชาติต่างกัน ผู้แปลก็จะใช้คำที่เทียบเคียงในการแปลอาหารชนิดนั้นๆ เช่น ขนมต้มขาว แปลว่า steamed rice cakes

การแปลโดยใช้คำเทียบเคียงเช่นนี้ ไม่อาจรักษาลักษณะความเป็นไทยได้ เนื่องจากทำให้เกิดจินตภาพแบบกว้างๆ (generalized) มากเกินไป ทำให้ไม่เห็นรายละเอียดใดๆ เป็นพิเศษ อีกทั้งไม่ได้ จินตภาพ ที่ตรงกันด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ในการแปลอาหารบางชนิด จินตภาพที่เกิดขึ้นในฉบับแปลค่อนข้างแตกต่างจากต้นฉบับ ตัวอย่างเช่น เย็นตาโฟ ซึ่งแปลว่า seafood noodle soup จัดเป็นคำแปลแบบเทียบเคียงแต่ได้จินตภาพไม่เท่ากันนี้ น่าจะเกิดจากความเข้าใจที่ว่าเย็นตาโฟเป็นอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยวน้ำ มีเครื่องเป็นปลาหมึก ลูกชิ้นปลา แมงกะพรุน ฯลฯ จึงน่าจะอนุมานได้ว่าเป็นก๋วยเตี๋ยวน้ำ ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง

เสียงยายร้องตามหลังว่าชูดละเอียดไว้คูลูกขนมต้มขาวสองฝา ที่เหลือจะคั้นกะทิทำแกงบวด (น. 33)

The shredded coconut would be squeezed and strained for its sweet white coconut milk—called ka-ti in Thai—which was an important ingredient in pumpkin dessert. Grandma's voice followed him downstairs, calling to him to leave her a couple of coconuts. She would scrape them extra finely herself later to garnish her steamed rice cakes. (p. 23)

ในตอนที่คัดมานี้ ขยายชี้ให้เห็นที่ทองเอามาพะรว้าวไปชุคเพื่อทำขนม 2 ชนิดคือ ขนมต้มขาว และ แกงบวด เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ผู้แปลต้องอธิบายเพิ่มเติม ถึงลักษณะการปรุงอาหารของไทย รวมทั้งเป็นจังหวะให้แนะนำให้ผู้อ่านทราบ ด้วยว่า “ka-ti” ชื่อตัวละครเอกนั้น ที่จริงก็คือส่วนผสมสำคัญในอาหารของไทย จึงให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่าเมื่อนำมะพร้าวมาชุคแล้วได้อะไร มะพร้าว ที่ชุคแล้วคั้นน้ำแล้วนำไปประกอบอาหารอะไรได้อีก เป็นเหตุให้ฉบับภาษาอังกฤษนั้นมีความยาวกว่าต้นฉบับในตอนนี้อย่างเห็นได้ชัด

ทว่า “แกงบวด” นั้น ในความเป็นจริงมิได้ใช้ฟักทองเสมอไป อาจใช้เผือก หรือมันก็ได้ การแปลโดยหาคำเทียบเคียงนั้นทำได้ยากเนื่องจากในอาหาร ตะวันตกไม่นิยมใช้กะทิ ครั้นจะเลือกอธิบายขนมหวานชนิดนี้โดยกล่าวว่าเป็น เผือกหรือมัน ก็ยิ่งจะไกลจากจินตภาพของชาวตะวันตกเนื่องจากทั้งเผือกและ มันไม่นิยมนำมาทำอาหารหวาน เมื่อไม่มีอาหารชนิดใดพอจะเทียบเคียงได้ คำแปล “แกงบวด” ว่า “pumpkin dessert” จึงเป็นเพียง การสร้างความหมายเทียบเคียง ที่ใกล้เคียงที่สุด และไม่ชัดเจนว่ากะทิที่คั้นได้นั้นจะไปผสม เป็นเนื้อเดียวกับฟักทองหรือว่าใส่ลงไปเป็นน้ำกะทิ จินตภาพและหน่วยทาง ภาษาศาสตร์ในประเด็นนี้ จึงนับว่าต่างกันออกไปมากพอควร

การแปลความเป็นไทยที่ปรากฏในข้าวของเครื่องใช้

นอกเหนือจากที่กล่าวไปในส่วนการแปลความเป็นไทยที่ปรากฏในองค์ ประกอบทางกายภาพของหนังสือแล้ว ยังปรากฏข้าวของเครื่องใช้ในสังคม ไทยที่สร้างภาพพจน์และฉากความเป็นไทยในเรื่องนี้อยู่อีกจำนวนหนึ่ง ได้แก่

กระทะกับตะหลิว (น. 13) *Pan and Spatula* (p. 1)
(คู่มือข้อ การแปลความเป็นไทยที่ปรากฏในข้อบท)

คตข้าวใส่ขัน (น. 13) *ladled rice into a silver bowl* (p. 2)

การแปลคำว่า “ขัน” โดยใส่คุณศัพท์ “silver” เข้าไปเพิ่ม ทำให้ภาพใกล้เคียงกับคำว่า “ขัน” ซึ่งคู่มือคำว่า “bowl” ที่หมายถึง ชาม ถ้วย อ่าง กระละมั่ง ฯลฯ แม้กระนั้นก็ยังมิได้ทำให้ “ขันเงิน” ไบนั้น มีขนาดตลอดจน วัตถุประสงค์ในการใช้ต่างไปจาก “ขัน” ไบอื่นๆ ที่ใช้ตักน้ำ กินน้ำ หรือ อาบน้ำ แต่อย่างใด จินตภาพในที่นี้จึงไม่เหมือนกับต้นฉบับและไม่รวมความละเอียดลออในการใช้ภาษาของคนไทยไว้ด้วย

ปิ่นโต เป็นของรักของกะทิ ขนาดกะทัดรัด น้ำหนักเบา... ตาเลยเรียกปิ่นโต ว่าอาหารมือถือ เพราะสะดวกพกพา... (น. 16)

Kati loved her tin lunch container. Grandpa called it “the food-mobile” and it was compact... (p. 4)

ปิ่นโต นับเป็นภาชนะใส่อาหารที่มีประโยชน์ใช้สอยดียิ่ง แต่ไม่มีใช้ใน โลกตะวันตก ซึ่งมักใช้ภาชนะพลาสติกมากกว่า การถ่ายทอดจากภาษาต้นทาง เป็นภาษาปลายทางเมื่อมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมการกินอยู่เช่นนี้ อาจทำ ได้หลายวิธี ในที่นี้ผู้แปลเลือกอธิบายคำว่า “ปิ่นโต” ไว้ตลอดเรื่องเพื่อให้ ผู้อ่านฉบับภาษาอังกฤษเข้าใจภาพของภาชนะชนิดนี้เอง กล่าวคือ ข้อบทที่ 2 (น. 16) ฉบับภาษาอังกฤษถ่ายทอดคำว่า “ปิ่นโต” ด้วยคำว่า “The Lunch Container” (p. 4) ซึ่งคำแปลเพียงเท่านี้ผู้อ่านย่อมไม่ได้ภาพที่แท้จริงของ ปิ่นโต ผู้แปลจึงเพิ่มคำอธิบายในคำแปลด้วยบทที่ว่า Kati loved her tin lunch container โดยเพิ่มลักษณะของภาชนะนี้ว่าทำด้วย “tin” ซึ่งไม่ตรง นัก เนื่องจากปิ่นโตในปัจจุบันหรือในช่วงชีวิตของกะทิ (ซึ่งเกิดปี พ.ศ. 2536) มักทำด้วยอลูมิเนียม ซึ่งแต่ดั้งเดิมปิ่นโตทำจากสังกะสีมักทำเป็นสี่เหลี่ยมหรือ ขาว มีขอบสีน้ำเงินหรือเขียว และต้นฉบับภาษาไทยมิได้ระบุวัสดุหรือสีของ ปิ่นโต จึงไม่อาจเทียบเคียงได้ว่าเป็นปิ่นโตอลูมิเนียมหรือสังกะสี ผู้อ่านจึง ไม่อาจสร้างจินตภาพได้เท่ากับฉบับภาษาไทย แม้มีคำอธิบายเพิ่มเติมว่าปิ่นโต เป็นภาชนะบรรจุอาหารกลางวัน คือ “lunch container” ก็ไม่ตรงกับภาพ

เป็นจริงที่ว่า ภาษชนะชนิดนี้มิได้ใช้เฉพาะอาหารกลางวันเท่านั้น หากฉบับภาษาอังกฤษไม่มีภาพวาดประกอบของปีนโต (น. 5) ผู้อ่านจะไม่รู้จักเลยว่า ปีนโตมีลักษณะเป็นเถาภาษนะที่สรรสร้างขึ้นมาอย่างชาญฉลาด มีเพียงคำแปลที่ “เท่ากัน” ว่าเป็นอาหารมือถือ (“the food mobile”) ตามที่ตาประสงค์จะเล่นคำให้ฟังดูเป็นเชิงขบขันเท่านั้น

การแปลความเป็นไทยที่ปรากฏในการกินอยู่

เช็ดน้ำข้าว และ ดงข้าว

กะทิมองหาไม้ขัดหม้อ จะได้เอามาเช็ดน้ำข้าว แล้วคบบนเตาให้ข้าวระอุ
(น. 37)

Kati looked for the pot-scourer to wipe up the rice water that had frothed over. She also needed to use it to tilt the pot over on one side so the remaining water would boil away, leaving the rice fluffy and dry. (p. 27)

ในตัวอย่างประโยคข้างต้น กล่าวถึงการหุงข้าวแบบเดิมของไทยคือการหุงข้าวแบบเช็ดน้ำ หุงด้วยการรินน้ำข้าวออกจากหม้อเพื่อให้แห้ง ต่อจากนั้นจึงนำหม้อข้าวที่เช็ดน้ำข้าวแล้วขึ้นตั้งไฟอ่อนๆ เพื่อให้ระอุ เป็นวิธีหุงข้าวที่คนไทยยุคปัจจุบันไม่ค่อยนิยมทำแล้วเนื่องจากใช้เวลานานเมื่อเทียบกับการใช้หม้อหุงข้าวไฟฟ้า การที่จะถ่ายทอดวิธีการเช็ดน้ำข้าวและการดงข้าวไปเป็นภาษาอังกฤษจึงไม่ใช่เรื่องง่าย ในบทแปลนี้ได้ภาพที่ไม่เหมือนต้นฉบับเนื่องจากภาพที่เกิดขึ้น จากหน่วยทางภาษาศาสตร์ เป็นภาพของการนำไม้ขัดหม้อมาเพื่อ “เช็ด” น้ำข้าวที่ล้นออกมา ส่วนการดงข้าวนี้ต้องเอียงหม้อข้าวไปรอบๆ หลายครั้งเพื่อให้ความร้อนได้กระจาย ถึงทั่ว ข้าวจึงจะระอุ ไม่ใช่การเอียงหม้อข้าวให้น้ำข้าวที่เหลือไหลออกเท่านั้น ความเป็นไทยที่แสดงในวิธีการหุงข้าวนี้จึงไม่ได้รับการถ่ายทอดเป็นภาพในภาษาปลายทางที่ถูกต้อง

กล้วยตาก

ยังมี กล้วยตากอยู่ในถาดใบโต (น. 114)

and there were *bananas drying* on a big tray (p. 109)

ภาษาปลายทางมิได้ถ่ายทอดอาหารประเภทนี้ไว้ ผู้อ่านฉบับภาษาอังกฤษไม่เห็นภาพว่าผู้เขียนกำลังกล่าวถึงกระบวนการถนอมอาหารคือ ทำกล้วยตาก แต่ผู้อ่านบทแปลจะเห็นภาพกล้วยที่แห้งไปบนถาดเท่านั้น

การแปลความเป็นไทยที่ปรากฏในความเชื่อและความเป็นอยู่

วรรณกรรมเรื่อง ความสุขของกะทิ นี้ มีบทบรรยาย บทสนทนา และจากที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ มาก การแปลโดยตัดความออก ไม่ให้ผู้อ่านได้เรียนรู้วัฒนธรรมต้นทางจะเป็นการแปลที่ให้orroรสไม่ครบถ้วนนัก และด้วยลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมากระหว่างภาษาต้นทางและปลายทาง จึงพบว่าการแปลความเป็นไทยนี้เป็นการแปลแบบอธิบายหรือแปลเพิ่มอยู่แทบทุกครั้ง เช่น “ตอนสงกรานต์” (น. 33)

the Songkran water festival in April (p. 24) “ถวายเพล” (น. 33) *to offer the monks for the meal they took before noon, their last meal of the day.* (p. 22)

ตัวอย่างต่อไปนี้ แสดงถึงการแปลที่ผู้แปลพยายามให้รายละเอียดเพิ่มเติม

ตากรวดน้ำใต้ต้นโพใหญ่ กะทิก่อนไมทานบุญกับตาและอธิษฐานอยู่ในใจ (น. 14)

Under the big banyan tree Grandpa poured water from a little brass vessel onto the ground, completing the offering to the monks. Like a river flowing from the mountains to the sea, the water symbolized the merit they had earned and

passed on to departed loved ones. Kati joined her prayers to Grandpa's and prayed silently that her own wishes would be granted. (p. 3)

ตายกมือห้าม ถามเรียบๆ ว่า จะทำขวัญนาคกันหรืออย่างไร (น. 27)

Here Grandpa raised his hand to stop the flow of words and asked smoothly if they were planning to conduct the Kwan Narc recital, that part of the Buddhist ordination ceremony where the ordinand recalls his debt of gratitude to his mother for conceiving him, bearing him and delivering him. (p. 17)

“ทำขวัญนาค” ที่ปรากฏเป็นการนำคำมาใช้เสียดสีว่าผู้พูดพูดไม่เข้าประเด็นสักที เทียบกับพิธีทำขวัญนาคซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ ใช้เวลานาน การแปลในที่นี้ใช้ตัวเอนแทนส่วนต้นฉบับที่เป็นคำภาษาไทย ต่อด้วยการอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้อ่านภาษาฉบับปลายทางเข้าใจและได้บรรยากาศและภาพเหมือนต้นฉบับ

มีบทแปลบางตอนไม่มีข้อความอธิบายเพิ่ม แต่แปลแบบสรุปความหรือตัดรายละเอียดทำให้จินตภาพและหน่วยทางภาษาศาสตร์ขาด equivalence พอสมควร

นี่แม่โถมชญา ถ้าท่อนไม่รวบหัวรวบหาง ฉันจะกินกลางตลอดตัวซะเอง แล้วอย่ามาว่ากันนะ (น. 53)

“Look, Miss Chomcha-da, if you don't get yourself together I swear I'll beat you to it, and then what'll you have to say, hey?” (p. 41)

ในบทพูดของลุงตองข้างต้นนี้ ลุงตองเลือกใช้คำว่า “รวบหัวรวบหาง” ให้พ้องกับคำร้องในการละเล่นงูกินหาง ที่ว่า “กินหัวกินหาง กินกลางตลอดตัว”

การเล่นคำดังกล่าวเป็นการนำลักษณะการเล่นพื้นบ้านมาแทรกไว้ในบทสนทนา เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนและแทรกอารมณ์ขัน แต่บทแปลภาษาอังกฤษไม่อาจรักษาภาพการเล่นงูกินหางไว้ได้ ผู้แปลเพียงถ่ายทอดอารมณ์ขันได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น

รูปนี้ตัดผมไฟให้หนู กรบเดือนพอดี (น. 62)

The photo of your first haircut when you were a month old. (p. 52)

การตัดผมไฟ เป็นวัฒนธรรมไทยที่ตัดผมให้เด็กทารก ถือเป็นพิธีการเพื่อความเป็นสิริมงคล ที่เรียกว่า ตัดผมไฟ หรือโกนผมไฟนั้นเป็นพิธีที่มีมาแต่โบราณ มีพระเป็นผู้โกนหรือตัดผมทารกเมื่ออายุครบ 1 เดือน ด้วยถือว่าเป็นระยะที่ทารกแข็งแรงดีแล้ว พันจิตน่าเป็นห่วงว่าทารกจะรอดหรือไม่ บ้างก็ว่าผมไฟที่ติดตัวมากับทารกจากในครรภ์เป็นผมที่ไม่สะอาด จึงต้องโกนทิ้ง และบางครั้งครวก็นำผมใส่ใบตองลอยน้ำไป บางครั้งครวก็เก็บผมที่ตัดนั้นไว้เป็นที่ระลึกด้วยอย่างดี ในฉบับภาษาอังกฤษ ถ่ายทอดให้หมายถึงเพียงการตัดผมเป็นครั้งแรก ไม่ได้รวมถึงประเพณีไทยไว้ บทแปลข้างต้นจึงไม่ได้ระบุว่าการตัดผมไฟนั้นเป็นอย่างไร ทำเพื่ออะไร

ถ้าพี่ทองทำได้ก็เท่ากับเป็นช้างเผือกงาค้า หายาก (น. 80)

if Tong could make that dream come true he was a white elephant with black tusks, a rare beast indeed. (p. 75)

ในวัฒนธรรมไทย ช้างเผือกเป็นสัตว์หายาก ตั้งแต่อดีตกาลถือเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง กษัตริย์ไทยแต่โบราณมีช้างเผือกเป็นสัตว์คู่บุญบารมี ผู้ใดพบหรือมีช้างเผือกในครอบครองก็มักนำมาถวาย ในหมู่สามัญชน ผู้ใดที่เปรียบได้ว่าเป็นช้างเผือก หมายถึง มีฝีมือ เก่งกาจ หาได้ยาก ดังนั้น ยิ่งผนวกเข้ากับการเปรียบเทียบว่าช้างเผือกที่หายากยิ่งแล้ว ช้างเผือกที่มีงาค้างยิ่งหายากขึ้น

ไปอีกชั้นหนึ่ง การเปรียบเทียบเช่นเดียวกันนี้ด้วยการแปลตรงตัวในฉบับภาษาอังกฤษ สามารถสร้างภาพได้ว่า เป็นของหายาก แต่ไม่อาจบ่งบอกว่าผู้นั้นเป็นคนเก่งมีฝีมือดังที่ปรากฏในมโนทัศน์ของผู้อ่านชาวไทย

ในส่วนที่บรรยายสถาปัตยกรรมไทย เรือนหมู่ทรงไทย ผู้แปลใช้วิธีแปลตรงให้ภาพที่เหมือนกันกับต้นฉบับ เช่น เรือนนอน เรือนครัว และแปลแบบอธิบายในกรณีที่วัฒนธรรมปลายทางไม่มีคำเหมือนหากจะแปลตรงๆ เช่น หอนก

ตาเล่าว่า แต่เดิมเป็นเรือนไทยเต็มรูปแบบ เรียกว่าเรือนหมู่ทรงไทย ใหญ่โต โอ่อ่า งดงาม เป็นที่กล่าวขวัญถึงทั่วทั้งบาง ทุกส่วนสร้างอย่างประณีต มีครบทั้งเรือนนอน เรือนรี เรือนขวาง ตลอดจนเรือนครัว และ หอนก ทุกเรือนเชื่อมต่อกันด้วยชานเปิดโล่ง (น. 112)

Grandpa had told her that once it was an old-fashioned Thai house—big, beautiful and spacious, renowned throughout the village. It had been carefully built and crafted, complete with a sleeping quarter, children's quarters and a lofty hall for receiving guests, a kitchen and a long gallery in which to hang birdcages, all joined by an open verandah ... (p. 107)

ในการบรรยายสถาปัตยกรรมไทยพื้นบ้านที่ปรากฏในบ้านริมคลองของตากับยายนั้น มีส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมที่คนไทยจำนวนไม่มากนักรู้จัก เพราะเป็นคำศัพท์เฉพาะ ผู้แปลถ่ายทอดเป็นคำภาษาอังกฤษได้โดยตรงโดยไม่ต้องบรรยายเพิ่มเติมเนื่องจากสถาปัตยกรรมตะวันตกมีองค์ประกอบในลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงหาคำที่สร้างจินตภาพเท่าเทียมกันได้ไม่ยาก

สรุปผล ในเมื่อการแปลถือว่ามิใช่การถ่ายทอดคำศัพท์ หรือความหมายเท่านั้น แต่เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมด้วย ดังนั้น เรื่องแปลที่แสดงวัฒนธรรม

ที่แตกต่างกันอย่างยิ่งเช่นวรรณกรรมเรื่อง *ความสุขของกะทิ* นี่จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า การคำนึงถึงจินตภาพและหน่วยทางภาษาศาสตร์เพื่อที่จะสร้าง equivalent effect กระทำได้หรือไม่ และทำโดยวิธีใด

จากการวิจัยพบว่า การแปลวรรณกรรมเรื่องนี้พยายามรักษาความเป็นไทยในลักษณะต่างๆ คือ

- การทับศัพท์ เช่น ปลาตะเพียน (*tapean fish*) กระจับ (*krajup*) บัวผัน (*pun lilies*) บัวเพื่อน (*penan lilies*)
- การแปลตรง เช่น กระต่ายขูดมะพร้าว (the scraping rabbit) ปูลม (wind crabs)
- การแปลโดยบัญญัติศัพท์ใหม่ ซึ่งอาศัยลักษณะเด่นของสิ่งนั้นๆ เช่น จิงโจ้น้ำ (pond-skaters)
- การแปลโดย generalization เช่น ธรณีกันแสง (sad movies)
- การแปลแบบอธิบายเพิ่มเติมด้วยคำไม่กี่คำเพื่อให้เข้าใจชัดเจน เช่น วันสงกรานต์ the Songkran water festival in April.
- การแปลโดยอธิบายความยาว เนื่องจากเป็นแนวคิด ความเชื่อ ตัวละคร ในวรรณกรรมไทยหรือ เรื่องราวทางศาสนาซึ่งต่างกับวัฒนธรรมความเชื่อของโลกตะวันตกโดยสิ้นเชิง หรือไม่ปรากฏสิ่งที่ถือเป็น equivalent effect ในวัฒนธรรมปลายทาง เช่น ถวายเพล (to offer the monks for the meal they took before noon, their last meal for the day) อนุโมทนาบุญ (the merit they had earned and passed on to departed loved ones.) กินรี *kinmaree*—the mythological creature that is half bird, half woman

อย่างไรก็ดี การขาดความรู้ทางวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบไทยในหมู่ผู้อ่านตะวันตกอาจทำให้เข้าใจ ความบางตอนไขว้เขวไปหรืออาจสร้างจินตภาพไม่ชัดเจน เช่น ที่มีผู้ถามว่า เมื่อบ้านตั้งอยู่ในคลอง the house on the

water (บ้านริมคลอง) แล้วยายจะลงไปเอาน้ำในคุ่มไม้ตัวบ้านได้อย่างไร หรือเหตุใดจึงต้องกล่าวถึงช้างที่จะมาพรากแม่ไปจากกะทิ (Even an elephant from Chopstick Mountain couldn't drag her away from Kati.) เป็นต้น

โลกทัศน์ของตัวละครต่างๆในเรื่องนี้ เป็นที่เข้าใจได้โดยง่าย แต่หากเป็นผู้อ่านที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของไทยก็อาจติดตามเรื่องและความคิดของตัวละครได้ไม่ดีเท่า ดังที่มีผู้วิจารณ์ไว้ใน www.amazon.com ว่า Many of the cultural/historical references may be missed by non Thai readers. แม้ฉบับแปลจะดีเพียงใด หากขาดความรู้ทางวิถีชีวิตของวัฒนธรรมต้นทางแล้ว ย่อมไม่เกิด equivalent effect และทำให้ผู้อ่านฉบับแปลได้รสชาติและวาดภาพได้ไม่เท่าผู้อ่านต้นฉบับหรือผู้ที่รู้จักวัฒนธรรมความเป็นอยู่ดีอยู่แล้ว

อย่างไรก็ดี วิถีแปลนวนิยาย *ความสุขของกะทิ* เป็นภาษาอังกฤษสำนวนของ Prudent Borthwick แสดงให้เห็นความพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะถ่ายทอดความเป็นไทยที่ปรากฏอยู่มากมายตลอดทั้งเล่มให้ผู้อ่านที่ไม่มีโอกาสได้อ่านฉบับภาษาไทยได้ศึกษาและเข้าใจวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนไทยในฉากต่างๆ ตลอดจนความสัมพันธ์อันแนบแน่นของคนต่างวัยในครอบครัวไทยได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าในภาพรวมผู้อ่านจะเห็นว่า วรรณกรรมเรื่อง *ความสุขของกะทิ* เป็นเรื่องวิถีชีวิตแบบไทยๆ แต่นอกเหนือจากการวิเคราะห์การถ่ายทอดวัฒนธรรมในเรื่อง *ความสุขของกะทิ* แล้ว สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ การรับอิทธิพลตะวันตกที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ อาทิเช่น การที่ตัวละครได้รับการศึกษาหรือทำงานในแวดวงที่ต้องเกี่ยวข้องกับต่างประเทศทำให้ระบบความคิดตลอด

จนการใช้ภาษามีการผสมผสานกับวัฒนธรรมตะวันตก ดังที่ตาของกะทิเปรียบ
เทียบอาหารที่ขายปิ้งว่ามันเหมือนเซลแล็ก หรือเรียกห้องเอนกประสงค์ของ
ขายว่าเป็นออฟฟิศ เรียกการว่ายน้ำเล่นในตอนเช้าว่า มอร์นิงสวิม ฯลฯ นั้น
ในฉบับภาษาอังกฤษย่อมปรากฏคำว่า varnish (เซลแล็ก) office และ
morning swim ซึ่งตัวละครใช้คำเหล่านี้ผสมไปในบทสนทนาภาษาไทย
ประเด็นนี้มีทฤษฎีหรือหลักเกณฑ์ใดหรือไม่ที่จะถ่ายทอดให้ผู้อ่านทราบว่า
เป็นการปนรหัสหรือการแทรกคำภาษาอังกฤษในบทสนทนาไทย (code
mixing) อันเกิดจากการที่ตัวละครมีความรู้ภาษาอังกฤษและไม่ใช่คำที่
ผู้แปลแปลไว้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

งามพรรณ เวชชาชีวะ. (2550). *ความสุขของกะทิ*. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ: แพร่รสสำนักพิมพ์.

นิตยา บุญสิงห์. (2544). *วัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2533). *ภาษาศาสตร์สังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Baker, M. (1997). *In Other Words: A Course Book on Translation*. London: Routledge.

_____. (1998) ed. *The Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge.

Barnwell, K.G.L. (1980). *Introduction to Semantics and Translation*. Horseley Green, England: Summer Institute of Linguistics.

Bell, R.T. (1991). *Translation and Translating: Theory and Practice*. Singapore: Longman Singapore Publishers. *Cambridge International Dictionary of English*. (1995). 2nd ed. London: Longman.

Catford, J. C. (1980). *A Linguistic Theory of Translation: an Essay in Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.

Fillmore, Charles J. "Scenes-and-frames Semantics, Linguistic Structures Processing." In Zampolli, Antonio (Ed.): *Fundamental Studies in Computer Science*, No. 59, North Holland Publishing: (1977) 55-88.

Longman English Dictionary of English Language and Culture. (1988). Essex: Addison Wesley Longman.

Newmark, Peter. (1995). *A Textbook of Translation*. London: Phoenix ELT.

- _____. (1992). *Approaches to Translation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ngampan Vejajiva. (2006). *The Happiness of Kati*, Translated by Prudence Borthwick. Bangkok: Piggy Bank Press.
- Ngampan Vejajiva. *The Happiness of Kati*, Translated by Prudence Borthwick. (2006). New York: Simon&Schuster.
- Nida, Eugene A. (2001). *Contexts in Translating*. Amsterdam: John Benjamins.
- _____. (1964). *Toward a Science of Translating*. Leiden: E.J. Brill.
- _____. and Taber, Charles R.(1969). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: E. J. Brill.
- The New Lexicon Webster's Dictionary of the English Language* (1988). New York: Lexicon Publications.
- Vinay, Jean P, and Darbelnet, J. ([1958/1995]2000). A Methodology for Translation (J. C. Sager & M.-J. Hamel, Trans.). In L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (pp. 84-93). London and New York: Routledge.

เว็บไซต์

- “พิธีโกนผมไฟ” retrieved on January 8, 2009, from <http://www.khonthai.com/Vitithai/hair.html>.
- “คลังปัญญาไทย” retrieved on January 8, 2009, from <http://www.panyathai.or.th>.
- “Girl.com” retrieved on May 14, 2009, from <http://www.girl.com.au/the-happiness-of-kati.html>.